

KOLOZSI ORSOLYA

Egressy Zoltán: Hold on

Jelenkor, 2019

kritika

KOLOZSI ORSOLYA (1980) Budapest

„Most kezd hűlni a Nap” – ezzel a rövid, mégis fenyegető, madáchi jóslatot idéző mondattal indul Egressy Zoltán legújabb regénye. A klímaszorongás közepette élő mai olvasó érdeklődését egész biztosan felkeltik az első oldalak, amelyek a Föld pusztulásának lehetőségeit feszegetik, s amelyek egyben egy jellemző generációs konfliktust is megmutatnak apa és fia között. Az én-elbeszélő, Laád Szabolcs már kiskamasz éveiben komolyan veszi a Föld pusztulására vonatkozó jóslatokat (többek között ezért határozza el, hogy természettudós lesz), míg apja komolytalan, üres fenyegetésnek gondolja mindezt. Az apjával való konfliktusokra, mint ahogy életének legtöbb eseményére, már a Holdról tekint vissza a főhős/elbeszélő, a biokémikus Laád Szabolcs, aki negyvenes évei elején (2045 környékén) kerül a Holdra, az ott élő tudósok, kutatók közé, egyfajta menekülésként magányos és kiüresedett földi élete elől.

A regénynek az elbeszélés adottságaiból következően két fő síkja van: az egyik Laád kamasz- és ifjúkora, a 2020–30-as évek Magyarországa, a másik a holdbéli, a 2040-es évek időszaka. A visszaemlékező technika miatt felváltva bemutatott rétegek közül az előbbi, a budapesti szál az utópia műfaji köntösébe öltöztetett társadalomkritika, némi túlzással azt mutatja meg, napjaink politikai berendezkedése, hatalmi orientációja hová vezethet akár néhány éven belül. Nem lehet nem észrevenni a mai politikai visszasságok ironikus bírálatát egyes történelemekben, mint például abban a részben, amelyben Magyarországon visszaállítják a királyság intézményét: „Pár hónap elteltével kezdeményezés indult a királyság visszaállítása érdekében. A központi hatalom megerősítésének szükségességével indokolták. Az nem volt kérdés, ki lesz az uralkodó, az örökös vezetőn kívül más jelölt szóba se került. Bejelentették a dinasztikus monarchia életbe lépését. Széles jogkörrel ruházták fel az ország első emberét, aki kamerák, repkedő drónok, villogó vakuk kereszttüzeiben

2031. január elsején, ezerharminc évvel első uralkodónk megválasztása után saját fejére illesztette Szent István szent koronáját.” Ugyanilyen napjainkra vonatkozó utalás lehet, amikor minden ember bőre alá chipet ültetnek be, hogy bárhol és bármi-kor megtalálható legyen, és ezt a radikális eljárást a bűnözés csökkentésének álcája mögé rejtik – a rend a cél, amely szentesíti a szabadságjogok egyre radikálisabb csökkentését. A negyvenes években, a Holdon játszódó események azonban már nem a disztópia, sokkal inkább a science fiction zsánerének díszletei közé vezetnek. A két (egyaránt jövőbeli) időszak között nincs ugyan nagy távolság, de a Hold kolonizációja, az űrbéli terek miatt ez a réteg egyértelműen a tudományos fantasztikum hagyományaihoz kapcsolható. Vannak itt üvegóra alatt, különböző holdkráterekben berendezkedett emberek, gombokkal rendelhető ételek, önvezető autók, hologramszínház, elmetisztítás, álmirtás, automatikus vércukor-szabályozás, feromonokon alapuló társkeresés és sok olyan összetevő, amelyek megléte a szöveget közelíti a sci-fi műfaji követelményeihez, még akkor is, ha a regény valószínűleg nem kíván valódi science fiction lenni, csupán elemeket merít belőle.

Egressy Zoltán pályáján nem ez az első alkalom, hogy a szépirodalmat különböző zsánerekkel ötvözi, és a két minőség egymásba csúsztatásával, fuzionálásával igyekszik valami újat létrehozni. A *Hold on* szövegében ráadásul nemcsak a disztópia, a társadalombírálat és a sci-fi keveredik, de egy szerelmes regény is be lett ágyazva ebbe az eklektikus közegbe. Laád Szabolcs egy várnai konferencián első pillantásra beleszeret egy titokzatos, Apáti Anna nevű nőbe, akit aztán éveken át hiába keres, sem az összeomló pisai ferde toronynál, sem az árvízrel sújtott Liverpool utcáin nem találja a katasztrófaturista lányt. Végül tíz év után a Holdon találkozhatnak újra, hogy aztán közös történetük egy tragikus, mégis idilli elemeket tartalmazó, soha véget nem érő befejeződésben fonódjon

össze. A főhős és szerelmének megismerkedése a szokásos, kissé elhasznált klisékből épül fel. Vörös ruha, zöld szem, ismeretlen nő, némi alkohol, és máris kész az örök szerelem. A megismerkedés története és a nő alakja több árnyalatot is megérdemelt volna, így lehetett volna még szebb és értékelhetőbb a regény befejezése. Mivel az egyes szám első személyben megszólaló narrátor gondolatainak nagy részét az Apáti Anna iránti sóvárgás teszi ki, talán erősebb alapokon is állhatna ez a nagy, mindent felülíró, végzetes szenvedély. De persze lehetséges, hogy születhet ekkora, mindent lebíró szerelem néhány óra és különösebb ismeretség nélkül is. Ehhez a romantikus szálhoz kötődik a sokszor megidézett Shelley alakja, kinek *Visszaemlékezés* című verse szinte teljes egészében bele is íródik a *Hold on* szövegébe. Mintha azt kívánná ezzel hangsúlyozni a kötet, hogy járhatunk bárhol és bármilyen messze a jövőben, a szerelem minden körülmény között megmarad és nem változik, jelentőségéből soha nem fog veszíteni.

A *Hold on* nemcsak műfaji szempontból sokszínű és sokrétegű szöveg, de nagyon sok és sokféle utalással is dolgozik. Kurt Gödel matematikus, filozófus nemteljességi tételeitől Arthur C. Clarke író, futurológus több gondolatán át Verdi művei, a *Macbeth*, a *Casablanca*, a Beatles is előkerülnek, egymást érik a különböző kultúrtörténeti, történelmi, bölcséleti és tudományos utalások. A szöveg az emberiség fejlődését/jövőjét vizsgálva nem tesz különbséget természettudományok és művészetek között, mindkettőt a fejlődés zálogának, szükséges összetevőjének tekinti. Olyan fiktív, jövőbeli világot rajzol fel, amelyben a mozi, a zene, az irodalom, ha megváltozott formában

is (Shelley életének eseményei például hologramos vetítés formájában bukkannak fel), de a mindennapi élet részei lesznek, és nem tűnnek el az emberek életéből. Éppen ezért nem véletlen, hogy Laád, aki a regény végére egy jövőbeli Frankenstein professzor-rá válik, az általa teremtett lényeknek, a lázárzsigáknak a tudás mellett érzéseket és művészi érzékenységet is igyekszik betáplálni leendő személyiségükbe. A főhős életének egyik nagy kérdése, lehetséges-e olyan embereket létrehozni, akik nem robotok, hanem valódi érzelmekkel és ennek megfelelően eltérő személyiségekkel rendelkező szubjektumok. Ezzel kapcsolatos küzdelmeiben és kutatásaiban egy nem várt esemény hozza meg a sikert, őt, külsőre egyforma, de temperamentumukban, személyiségjegyeikben különböző élőlényt teremt. Ennek a teremtő gesztusnak az etikai és bölcséleti problémái, ellentmondásai uralják a regény utolsó harmadát, és egyben ez tűnik a legérdekesebb, leginkább összetartó résznek is.

A *Hold on* olyan kísérlet, amely egymástól viszonylag távoli műfajokat és témákat kíván ötvözni, de ezt sokszor nem bírja el a szerkezet, sok a szét-tartó rész, a kifejtetlen, lekerekítetlen bekezdés. Egymást érik az érdekesebbnél érdekesebb témák és az ezekhez kapcsolódó problémafelvetések, de éppen ezek sokasága miatt a szöveg építménye néhol – ha bele nem is roppan, hála az írói tapasztalatnak – recseg-ropog. A túlterheltség persze pozitív értelmű is, hiszen a kötet egy szerteágazó, fontos tudományos és etikai problémát feszegető fikció, amelynek szinte minden oldalán találunk továbbgondolásra érdemes kérdést saját életünkre vagy akár az emberiség jövőjére vonatkozóan.

SIMON FERENC (1961) Hódmezővásárhely

SIMON FERENC

Jenei Gyula: Mindig más

Tiszatáj, 2018

Jenei Gyula egyre inkább az idő költőjévé válik. Az *időben rend van* (2011) után gyűjteményes kötete *Mintha ugyanaz* (2014), a legutóbbi pedig *Mindig más* címmel jelent meg. Szemléletére jellemző ez a ket-tősség, a jelenségeket sokféle nézőpontból mutatja be, ezek közé tartozik az emlékezet is, ami új kötetének alcímében is szerepel, tehát összeolvasva azt kapjuk: a *mindig más emlékezet versei*. Az ember egy kicsit másképpen vagy még inkább mindig

másra (is) emlékezik, amiről újabb emlékek jutnak eszébe, így a folyamat megsokszorozódik. A viszonylag hosszú költeményekben általában egynél több emléknym és idősíki szerepel, mert a múlt-idézés összetett pszichológia folyamata sokrétűen asszociatív. Ezek a tudat fotói, egy szavakból alkotott fotóalbum, noha csak ritkán hivatkozik fényképekre. Jellemző, hogy a múlt önmagára zárulhat, ha olyan családi képeket nézegetünk, amelyek nem